

8 Lagförslag om ändring i högskolelagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) som innebär att en avgift för utbildning på grundnivå eller avancerad nivå inom ramen för ett avtal om utbildningssamarbete mellan ett statligt universitet eller en statlig högskola och ett utländskt lärosäte inte omfattas av högskolelagens bestämmelse om avgiftsfri utbildning. Detta ska gälla om avgiften inte tillfaller det svenska lärosätet och inte avser den del av utbildningen som anordnas av det svenska lärosätet.

Därmed bifalls propositionen.

Propositionen

Regeringen föreslår att en avgift som betalas för att en student ska delta i utbildning på grundnivå eller avancerad nivå inom ramen för ett avtal om utbildningssamarbete mellan ett statligt universitet eller en statlig högskola och ett utländskt lärosäte inte ska omfattas av högskolelagens bestämmelse om att utbildning ska vara avgiftsfri. Detta gäller om avgiften inte tillfaller universitetet eller högskolan, och inte avser den del av utbildningen som anordnas av universitetet eller högskolan.

Principen om avgiftsfrihet för universitets- och högskolestudier är enligt regeringen grundläggande för utbildningsväsendet i Sverige. Denna princip behöver värnas. Svenska universitet och högskolor har under lång tid deltagit i utbildningssamarbeten på grundnivå och avancerad nivå med utländska lärosäten som tar ut studieavgifter. Sådana utbildningssamarbeten pågick redan långt innan studieavgifter för tredjelandsmedborgare infördes i Sverige och bestämmelsen om en avgiftsfri högskoleutbildning för medborgare i stater som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz infördes i högskolelagen. Det är angeläget att förutsättningarna för sådana samarbeten är fortsatt goda och förutsebara. För att göra det möjligt för statliga universitet och högskolor att även fortsättningsvis kunna delta i dessa utbildningssamarbeten finns det ett behov av att i författning ange i vilka fall en avgift som tas ut vid utbildningssamarbeten är tillåten och förenlig med högskolelagens bestämmelse om en avgiftsfri högskoleutbildning. Regeringen föreslår att detta ska gälla för utbildningssamarbeten med utländska lärosäten, vilket innefattar såväl samarbeten om gemensamma utbildningsprogram som utbytesavtal. Ett sådant förtydligande ändrar inte den svenska hållningen och grundförutsättningen att svensk högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för medborgare i stater som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz.

Ett av målen i den nationella strategi för en internationalisering av den högre utbildningen som presenterades i propositionen Ny värld – ny högskola

(prop. 2004/05:162, bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160) och som kompletterades i propositionen Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid (prop. 2008/09:175, bet. 2008/09:UbU19, rskr. 2008/09:282) var att hinder för internationaliseringen ska undanröjas såväl nationellt som internationellt.

Sveriges universitets- och högskoleförbund och flera lärosäten har påtalat att den nuvarande författningsregleringen innebär att det anses att statliga universitet och högskolor har svårigheter att delta i samarbeten om gemensamma utbildningsprogram tillsammans med utländska lärosäten som tar ut studieavgifter. Detta gäller i de fall de utländska lärosätena tar ut en avgift även för den tid då studenten studerar vid ett svenskt lärosäte. En motsvarande situation kan även uppkomma när statliga universitet och högskolor ingår studentutbytesavtal med utländska lärosäten.

Sveriges universitets- och högskoleförbund har också i en skrivelse till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) belyst vissa problem för svenska lärosäten att delta i bl.a. Erasmus Mundus, Erasmus+, Knowledge Innovation Communities och andra utbildningsprogram. Sveriges universitets- och högskoleförbund konstaterar bl.a. att de två beslut från Universitetskanslersämbetet som nämnts ovan kan tolkas som att svenska lärosäten aldrig kan delta i gemensamma program där något av lärosätena tar betalt av studenter från EU-länder (U2013/6891/UH).

Gemensamt för de ovan nämnda situationerna är att avgiften inte tillfaller svenska statliga universitet eller högskolor som omfattas av högskolelagen. Vidare avser betalningen annan utbildning än sådan statlig utbildning som regleras i högskolelagen och högskoleförordningen. Frågan om en avgift får tas ut av utländska lärosäten är inte något som den svenska lagstiftaren råder över. I propositionen, som låg till grund för införandet av bestämmelsen i 4 kap. 4 § första stycket högskolelagen om avgiftsfrihet för högskoleutbildning, Konkurrera med kvalitet – studieavgifter för utländska studenter (prop. 2009/10:65), specificeras inte heller närmare vad som avses med en studieavgift. Det är dock, enligt regeringens mening, inte rimligt att en sådan avgift som inte tillfaller ett statligt universitet eller en högskola och som inte avser utbildning som anordnas av ett sådant lärosäte omfattas av högskolelagens bestämmelse om en avgiftsfri utbildning.

Syftet med förslaget är att göra det möjligt för svenska lärosäten att även fortsättningsvis kunna delta i internationella utbildningssamarbeten. För att det tydligt ska framgå redan av högskolelagen vad som är en avgift som inte omfattas av bestämmelsen om avgiftsfri utbildning vid utbildningssamarbeten med utländska lärosäten föreslår regeringen att detta ska anges direkt i högskolelagen.

Regeringen betonar att de aktuella avgifterna inte får tillfalla svenska universitet och högskolor i någon form. Detta hindrar dock inte att svenska lärosäten hanterar avgifter, t.ex. genom att ta upp och föra över dessa medel till utländska lärosäten, under förutsättning att avgifterna inte tillfaller de svenska lärosätena och att lärosätena inte uppställer krav som saknar stöd i författning.

Mot bakgrund av de skäl som redovisats ovan föreslår regeringen därmed att det införs en bestämmelse i högskolelagen om att en avgift för utbildning på grundnivå eller avancerad nivå inom ramen för ett avtal om utbildnings-samarbete mellan ett statligt universitet eller en statlig högskola och ett ut-ländskt lärosäte inte omfattas av högskolelagens bestämmelse om en avgiftsfri utbildning. Detta ska gälla om avgiften inte tillfaller det svenska lärosätet och inte avser den del av utbildningen som anordnas av det svenska lärosätet. I förslaget används endast begreppet högskola, i enlighet med 1 kap. 1 § andra stycket högskolelagen.

Regeringen anser att förslaget kommer att göra det lättare för statliga uni-versitet och högskolor att delta i ovan nämnda utbildningsprogram och avtal om studentutbyten. Detta bedöms också vara till fördel för studenterna.

Enligt regeringen kommer förslaget inte att leda till några ekonomiska konsekvenser för statliga universitet och högskolor eller för enskilda utbildnings-anordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Mot bakgrund av vad Centrala studiestöds-nämnden (CSN) anför om att ändra sina föreskrifter, förbättras också möjlig-heterna till merkostnadslån för aktuella avgifter. Enligt CSN bedöms detta ha en ytterst marginell påverkan på kostnaderna för studiestöd.

Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 februari 2015.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, i likhet med regeringen, att förslaget kommer att göra det lät-tare för statliga universitet och högskolor att delta i utbildningssamarbeten med utländska lärosäten, vilket kommer att vara till fördel för studenterna. Ut-skottet vill dock betona vikten av att förtydligandet i högskolelagen inte ändrar den svenska hållningen och grundförutsättningen att svensk högskoleutbild-ning ska vara avgiftsfri för medborgare i stater som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz.

Utskottet föreslår mot den bakgrunden att riksdagen antar regeringens för-slag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).